

مرتضی مبلغ معاون سیاسی و امنیتی وزارت کشور در دولت اصلاحات:

چابک‌سازی نیازمند رفع نگاه‌های حراستی است

مرتضی مبلغ، معاون سیاسی و امنیتی وزارت کشور در دولت اصلاحات در گفت‌وگو با هم‌میهن با تأکید بر اینکه باید مشکلات نگرشی و زیرساختی نسبت به چابک‌سازی حل شود، معتقد است: «نگاه‌های افراطی حراستی باید برداشته شود تا مدیران شجاعت انجام کارها و اصلاح ساختارها را به دست آورند.»

۲۴ طی دهه‌های اخیر بارها بر ضرورت این موضوع که دولت نیازمند چابک‌سازی است تأکید شده؛ چرا این تغییرات هیچ‌گاه در ایران محقق نشده‌است؟

برخی از تغییرات اساسی که باید در نظام مدیریتی ایران رخ دهد، پیش‌نیازهایی لازم دارد، در حالی که این پیش‌نیازها در ایران محقق نمی‌شود. چابک‌سازی به این معنا نیست که از چند مدیر چابک استفاده کرد که کارها را انجام دهد، بلکه این اتفاق مستلزم داشتن زیرساخت‌هایی است و به نگاه‌های متفاوتی که در سطح کلان کشور جریان دارد باز می‌گردد. برای نمونه بخش وسیعی از اقتصاد کشور ما دولتی و شبه‌دولتی است که یکی از موانع اساسی چابک‌سازی است. تجربه نشان داده که اگر اقتصاد دولتی باشد، رخوت و رکودی در روند عمومی ایجاد می‌کند، فسادانگیز نیز هست و اجازه نمی‌دهد که چابک‌سازی اتفاق بیفتد. نگاه‌های اداری که امروز به بدنه اجتماعی و فرهنگی وجود دارد نیز از نوع انتقاضی، امنیتی و حراستی است و اجازه کار را نمی‌دهد؛ حتی اگر مدیری بخواهد کار جدی انجام دهد با ده‌ها مانع مواجه می‌شود. این به طور طبیعی سیستم را فشل و آدم‌ها را محافظه‌کار می‌کند. در مجموع تغییرات نگرشی و زیرساختی در مدیریت کلان کشور باید رخ دهد که منجر به حل و فصل شدن بسیاری از مشکلات، از جمله چابک‌سازی خواهد شد.

۲۴ رویکرد رئیس دولت چهاردهم از ابتدای روی کار آمدن چابک‌سازی بوده، اخیراً نیز بر این موضوع تأکید داشتند، آقای پزشک‌یان گفتند «هدف از کوچک‌سازی، نه اخراج کارمندان که تغییر ساختار اداری برای جلوگیری از هدررفت منابع است». آیا رویکرد دولت چهاردهم اینگونه بوده است؟ و این‌توان را در دولت می‌پیماید؟

در شرایط فعلی که در به همان پاشنه می‌چرخد، اقدامات جزئی و اقداماتی که کارها را بهتر کند مفید است و نمی‌شود منکر آن شد اما حلال مشکل نیست و به صورت دیگری این مشکل بازتولید می‌شود. بنابراین علاوه بر اینکه این چابک‌سازی باید رخ دهد، در عین حال مشکلات نگرشی و زیرساختی تازمانی که برطرف نشود، مشکل به قوت خود باقی است. اما در عین حال نگاه مثبت دولت نیز اثر نسبی دارد؛ هر چند که همین نیز مستلزم چند اقدام است. با شعار نمی‌شود کاری را پیش برد و مدیران باید یک بستر عملی مناسب پیدا کنند و از این احاطه و اشراف بیش از حد و افراطی حراستی و امنیتی فارغ شوند تا شجاعت انجام کارها را به دست بیاورند؛ در عین حال که باید در چارچوب قانون کار کنند، اما این فضاها نباید آنها را درگیر کند. از سوی دیگر دولت و آقای پزشک‌یان باید سعی کنند این بستر را فراهم کند و بخشی از دستگاه‌های امنیتی و حراستی که زیرنظر دولت کار می‌کنند باید اصلاح شوند و اجازه دهند که مدیران تصمیم‌های شجاعانه‌تر و سریع‌تر بگیرند و مبتلا به محافظه‌کاری شدید نشوند. یکی از الزامات چابک‌سازی این است که مدیر شجاعت داشته باشد و فضا نیز برای وی فراهم شود. از سوی دیگر مدیران توانمند و هوشمندی به کار گرفته شود، چراکه با وجود مدیران متوسط روبه‌پایین نمی‌توان این اقدام را انجام داد و در شرایطی که همه چیز در هم پیچیده است و مشکلات عدیده‌ای برای پیشرفت قرار دارد، باید مدیران توانمند و هوشمند به کار گرفته شوند که بخشی از راه‌حل باشند.

ادامه در صفحه ۵

بال دولت سبک‌تر می‌شود؟

بررسی اظهارات رئیس‌جمهور درباره چابک‌سازی و کوچک‌سازی دولت

امور اداری و استخدامی این موضوع نه هم‌زمان با اجرای اصلاحات ساختاری که آخرین مرحله‌ای است که باید برای چابک‌سازی اجرایی شود. مرکز پژوهش‌های مجلس در گزارشی که در سال ۱۴۰۰ منتشر کرد، به تمایز میان چابک‌سازی و کوچک‌سازی پرداخت. در این گزارش با اشاره به اینکه سابقه مباحث چابک‌سازی و کوچک‌سازی در ایران سابقه‌ای ۲۰ ساله دارد، تأکید شده است که مسائل مربوط به بزرگ و پرهزینه بودن دولت برای سیاست‌گذاران و مجریان حوزه نظام اصلاح اداری به خوبی شناخته شده است اما سیاست‌های در نظر گرفته شده در این زمینه کمتر به مرحله اجرا رسیده‌اند. درک تفاوت میان دو مفهوم چابک‌سازی و کوچک‌سازی این امکان را فراهم می‌کند که در تدوین سیاست‌های چابک‌سازی، جنبه‌های متنوع‌تری از مسئله مدنظر قرار گیرد و صرفاً محدود به کوچک‌سازی دولت و به‌خصوص کاهش هزینه از طریق کاهش تعداد نیروی انسانی دولت نشود. البته که یکی از وجوه بیرونی چابک‌سازی می‌تواند همین کوچک‌سازی باشد و بر همین اساس است که بسیاری از تحلیلگران در گریزشان به چابک‌سازی دولت موضوع کوچک‌سازی را نیز مطرح می‌کنند.

۲۴ اجماع حاکمیتی

بزرگ شدن تشکیلات دولتی و گسترش وابستگی سازمان‌ها به بودجه‌های عمومی تأثیر خود را بر بخش‌های مختلف گذاشته است؛ از جمله موارد نگران‌کننده به‌ویژه در این وضعیت بحرانی فعلی کشور، کاهش کیفیت خدمات عمومی همچون درمان و آموزش و پرورش که می‌تواند متأثر از هر تصمیم در دولت‌ها باشد. چابک‌سازی و کوچک‌سازی دولت موضوعی است که سالیان سال و در ادوار مختلف از سوی صاحب‌نظران بر ضرورتش تأکید شده است و حالا نیز دولتمردان و از ضرورت‌ها و تلاش در این زمینه می‌گویند. در دولت چهاردهم، چابک‌سازی بیش از آنکه در اندازه تصمیم‌های مقطعی اجرایی شود، نیازمند اجماع حاکمیتی و اصلاحات ساختاری عمیق است. در نتیجه ضروری است که دولت با رویکردی شفاف و مطالعات و برنامه‌ریزی هدفمند بال خود را سبک‌تر کند. هم‌میهن در همین راستا، با سیدمحمود حسینی، استاندار اسبق اصفهان، مرتضی مبلغ، معاون سیاسی و امنیتی وزارت کشور در دولت اصلاحات و محمود میرلوحی، استاندار سمنان و آذربایجان غربی در دولت اصلاحات گفت‌وگویی داشته است که در ادامه می‌خوانید.

فناورانه در آن نقش دارند و اجرای اصولی آن را سخت خواهد کرد. فربه شدن سازمان‌های اداری در دهه‌های اخیر، ایجاد سازمان‌های موازی و استخدام‌های بی‌ضابطه به‌ویژه در ایام پایانی کار دولت‌ها از جمله موضوعاتی هستند که مانع اصلی تحقق چابک‌سازی شده‌اند. فشارهایی که از سوی برخی افراد صاحب نفوذ در اضافه کردن به بار انسانی سازمان‌های دولتی وجود دارد و لابی‌های گسترده بخشی از چالش‌هایی است که دولت‌ها در چابک‌سازی با آن روبه‌رو هستند. دیوان عدالت اداری اخیراً به پرونده استخدام چهار هزار نفر در دولت سیزدهم ورود کرده و استخدام‌های صورت‌گرفته را غیرقانونی اعلام کرد. اما این رای دیوان مورد انتقاد بسیاری به‌ویژه از سوی جریان‌های فکری مشابه دولت سیزدهم و حامیان استخدام‌ها مواجه شد. علیرضاسلیمی، نماینده مجلس در گفت‌وگو با هم‌میهن با اشاره به طرح دولت فعلی، هدف از این کار را کنار گذاشتن نیروهای توانمند، دلسوز و باتجربه دانست. محمدباقر قالیباف، رئیس مجلس نیز اعلام کرد که این موضوع را تا تعیین تکلیف شدن پیگیری خواهد کرد.

۲۴ ورود سطحی دولت

با نحوه ورود فعلی دولت چهاردهم به موضوع چابک‌سازی احتمال به ثمر رسیدن این خواسته دولت را با ابهام روبه‌رو کرده است. غلامحسین کرباسچی، مدیرمسئول روزنامه هم‌میهن اخیراً در مصاحبه‌ای درباره چابک‌سازی دولت چهاردهم گفت: «من در وحنات آقای پزشک‌یان و دولت ایشان نمی‌بینم که بتوانند چنین کاری کنند. کار بسیار سخت و ضروری‌ای است. هر نیرویی را بخواهند تعدیل کنند فرمایش شکایت می‌کند. بعد هم حکمی می‌گیرد و به کارش باز می‌گردد. برای انجام این کار کل حاکمیت باید انرژی بگذارد؛ مجلس، قوه قضائیه و...» کرباسچی در این گفت‌وگو که با انصاف‌نیوز انجام داد تأکید کرد: «اگر تعداد مجموعه کارکنان دولت در پایان دوره چهارساله پزشک‌یان فقط ۱۰ درصد کمتر شود یا حتی به همان تعداد قبل از ورود پزشک‌یان باقی بماند هم کار بسیار بزرگی است»

۲۴ چابک‌سازی و کوچک‌سازی

تعدیل نیروهای استخدام‌شده بُعد دیگری از چابک‌سازی است که هم‌زمان با مطرح شدن آن رنگ می‌گیرد و نگرانی‌هایی را به‌ویژه برای کارمندان دولت به همراه دارد. حال آنکه به عقیده کارشناسان

گزارش دولت

منصوره محمدی

خبرنگار گروه سیاست

دولت چهاردهم مصوبه‌ای را به تصویب رسانده است که اختیارات بیشتر را به استانداران می‌دهد. هیئت وزیران این مصوبه را با هدف چابک‌سازی دولت و انجام بهینه امور و استفاده از ظرفیت‌های استانی به تصویب رسانده است. این تصویب‌نامه به پیشنهاد وزارت کشور و معاونت حقوقی رئیس‌جمهور و با استناد به اصل ۱۳۸ قانون اساسی ارائه شده است که مصوباتی را به‌ویژه در زمینه‌های اقتصادی داشته است و وظایفی را به استاندارها به‌ویژه در استان‌های مرزی واگذار کرده است.

۲۴ وعده پزشک‌یان

چابک‌سازی دولت و کاهش هزینه‌ها، وعده‌ای است که مسعود پزشک‌یان اخیراً در صحبت‌های خود به آن اشاره‌هایی داشته است. او در یکی از جلسات اخیر هیئت دولت با اشاره به اینکه موضوع چابک‌سازی سیاست قطعی دولت است، تأکید کرد که تمامی وزرا و مسئولان دستگاه‌های اجرایی در حوزه کنترل و مدیریت منابع مسئولیت‌خود را ایفا و گزارش‌هایی را ظرف یک‌ماه آینده ارائه کنند. او همچنین در سخنانی که در سفر به اردبیل انجام داده بود، به موضوع تغییر در فعالیت کارمندان اشاره کرد و گفت: «رئیس‌جمهور به رهبری گفته است کارمندان ساعت ۹ بیایند و ساعت ۱۲ بروند چرا که کاری انجام نمی‌دهند اما آب و برق مصرف می‌شود.» رئیس‌جمهور علاوه بر چابک‌سازی در زمینه‌های مصرف انرژی، در حوزه‌های دیگری نیز بر این موضوع تأکید کرده و نه در مقام سخن که در عمل، دولت او ورود اجرایی داشته است. برای نمونه واگذاری اختیارات به استانداران در ایام جنگ یکی از اقداماتی بود که یکی از اهداف آن چابک‌سازی بود که هم رضایت بازوی اجرایی دولت در استان‌ها را به همراه داشت و هم برخی کارشناسان بر مؤثر بودن این اقدام تأکید داشتند.

۲۴ به این سادگی نیست...

با این حال، چابک‌سازی ابعاد مختلف و پیچیده‌ای دارد و مؤلفه‌های مختلفی از جمله عوامل انسانی، سازمانی، راهبردی و

سیدمحمود حسینی استاندار اسبق اصفهان:

خالص سازان جلوی چابک‌سازی را گرفته‌اند

اینکه بخواهیم سازمان‌ها را کوچک کنیم، باید به این موضوعات و دخالت‌ها رسیدگی کرد. مثال دیگری می‌زنم؛ قانون انتصاب مشاغل حساس یکی از بدترین قوانین تاریخ مجلس است که می‌گوید انتصابات را نهادهای امنیتی باید تأیید کنند و حتی رئیس‌جمهور هم شامل این قانون می‌شود و در غیر این صورت باید با مدیر بر خورد شود و دستگاه قضایی بر خورد قضایی کند. اگر قوه مجریه اختیارات دارد چرا اختیار انتصاب دست نهاد امنیتی است؟ این کار عبثی است و این شیوه مدیریت معنایی ندارد. بسیاری از مشاغل هم شامل مشاغل حساس می‌شوند و ایرادها در اینجا است که اجازه چابک‌سازی و حتی مدیریت را می‌گیرد و اینها باید استیضاح شود. خواستند کارها را درست کنند، اما از اول بدتر کردند. در واقع سیاست خالص‌سازی باعث شد مدیران کم‌سواد روی کار بیایند و موجب بحران‌های مدیریتی شود که امروز با آنها مواجه هستیم.

۲۴ هر دولتی با روی کار آمدن به نیروهای ادارات و وزارتخانه‌ها اضافه می‌کند که خلاف قوانین استخدامی است؛ این اقدامات چقدر به فساد ساختاری دولت‌ها دامن می‌زنند؟ و چابک‌سازی چطور می‌تواند جلوی این فسادها را بگیرد؟

چابک‌سازی باید منجر به این شود تا موانعی که بر سر راه حکمرانی خوب قرار دارد برداشته شود. موانع را کاهش دهد و سپس زمینه حرکت چابک را تسهیل کند. اما موانعی که خود دستگاه‌ها سر راه می‌گذارند، موازی‌کاری‌ها، گرفتن قدرت تصمیم‌گیری و کسانی که در انتخاب یک فرد دخالت می‌کنند، اینها همه امتیازهای خود را می‌خواهند. در واقع اینها می‌خواهند از گروه و جریان خود و حامیان‌شان انتخاب کنند و به دنبال استفاده از افراد چابک و باکیفیت نیستند و همین‌ها حرکت را کند کرده است. مردم وقتی به اداره‌ای می‌روند اقرار باید از اتافی به اتاقی دیگر بروند تا کارشان راه بیفتد که از پیگیری کارهای خود خسته می‌شوند و همه اینها نهایتاً نتیجه عکس در اداره موفق امور دارد که اجازه چابک‌سازی را هم می‌گیرد.

جزء نیز دخالت می‌کنند و این ساختار غلط نابسامانی زیادی را به وجود می‌آورد. بنابراین باید اصلاح اساسی در ساختار حقوقی و حقیقی انجام شود. طبق اصل ۱۲۷ قانون اساسی دولت این اختیار را دارد که بخشی از اختیارات را به شرط نظارت و ارزیابی تفویض کند، اما تفویض اختیارات مقدماتی دارد. تفویض اختیارات به استانداران باید با مسئولیت‌ها در استان تناسب داشته باشد، اما باید از رهگذر خود انجام شود و ساختار حقیقی و حقوقی حکمرانی اصلاح شوند. به این ترتیب مردم از استاندار به عنوان والی انتظار دارند، در حالی که اکنون اونمی‌تواند انتظار را فراهم کند.

۲۴ بخشی از مسئله چابک‌سازی به کوچک‌سازی دولت باز می‌گردد، برای جلوگیری از اینکه اشتغال این افراد در صورت ادغام و کوچک‌سازی تهدید نشود، چه سازوکاری باید در نظر گرفت؟ برای مثال آقای کرباسچی زمانی که شهردار تهران بودند، برای کوچک‌سازی کسانی که تعدیل شدند آنها را به شرکت‌های خصوصی که با شهرداری کاری می‌کردند فرستادند.

در هر دوره‌ای پارادایمی در جامعه ما مطرح شده است، زمانی شعار کوچک‌سازی مطرح بود که بیشتر در دوره آقای هاشمی بود، اما به دلیل آنکه اجرا نشد، نتیجه مثبتی هم نداشت. الان در دنیا پارادایم حکمرانی خوب چه در مدیریت و چه در اداره کشورها مطرح است. حکمرانی خوب ۶ اصل دارد؛ از جمله مشارکت مردم و شفافیت در امور. در حالی که اکنون یکی از مسائل نگران‌کننده در کشور مافساد اداری است که مثل موریانه به بدنه نظام حکمرانی افتاده و اعتماد و کارایی را از بین برده است. برای نمونه به وظایف نمایندگان نگاه کنید که قانون‌گذاری و نظارت بر مجریان است و اگر از این جریان خارج شود، چنین می‌شود که رئیس آموزش و پرورش در دورترین نقطه کشور را نماینده تعیین می‌کند و مدیرکل هم عادت کرده که آن را بپذیرد چراکه در غیر این صورت بقای خودش در خطر است. در نتیجه قبل از